

АВТ
С48

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

СЛОБОДЯНЮК БОРИС КОСТЯНТИНОВИЧ

УДК 343.98:343.77(477)

РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО
ПОШКОДЖЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Ірпінь – 2016

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах корінних соціально-політичних та економічних перетворень, реформування всіх сфер державного і суспільного життя потреби суспільства в ефективних засобах і методах боротьби з таким негативним соціальним явищем як злочинність значно зростають. Звертає на себе увагу неухильне підвищення мобільності, організованості і, як наслідок, суспільної небезпеки дій злочинців. Найбільш помітно це на прикладі злочинів проти власності, питома вага яких у загальній структурі злочинності залишається значною.

До одних із найбільш небезпечних кримінальних правопорушень цієї категорії відносяться умисне знищення або пошкодження чужого майна (ст. 194 КК України), питома вага яких складає 6,4% від усіх злочинів проти власності. Вказані суспільно небезпечні діяння стають поширеним засобом психологічного впливу у боротьбі з конкурентами і нанесенням їм матеріальної шкоди. Нерідко такі кримінальні правопорушення, вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, спричиняють загибель людей, пов'язані з вимаганням, отриманням необґрунтованого страхового відшкодування, приховуванням тяжких злочинів.

Кримінальні провадження про умисне знищення або пошкодження чужого майна відносяться до складних як з точки зору юридичного аналізу, так і здійснення досудового розслідування. Це значною мірою часто пояснюється: характером способів вчинення як руйнівних процесів, що тягнуть за собою знищення багатьох слідів кримінального правопорушення; труднощами проведення окремих слідчих (розшукових) дій; відсутністю достатньої кількості слідчих, що володіють спеціальними знаннями і навичками розслідування даної категорії проваджень. Крім того, слідчими висувуються далеко не всі версії, а перевірка висунутих проводиться поверхнево. Вказані недоліки обумовлені специфікою боротьби з даним видом кримінальних правопорушень, витонченістю і різноманіттям способів, механізмів їх вчинення та приховування. Цими та іншими обставинами обумовлюється низький рівень розкриття кримінальних правопорушень, передбачених ст. 194 КК України.

Як свідчать офіційні статистичні дані, у 2013 році за ст. 194 КК України було обліковано 3007 кримінальних проваджень, при цьому направлено до суду з обвинувальним актом або клопотанням про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру 133, у 2014 році – 4582 кримінальних проваджень, передано до суду 117, у 2015 році – 3226 кримінальних проваджень, передано до суду 97, за січень – червень 2016 року – 2085 кримінальних проваджень, передано до суду – 37¹. Відповідно показники результативності здійснення кримінальних проваджень даної категорії залишаються невисокими, що зумовлено недостатньою розробленістю методики розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна.

Теоретичним підґрунтям наукового дослідження стали наукові праці таких вчених як: О.В. Бауліна, Р.С. Белкіна, П.Д. Біленчука, Т.В. Будко, В.К. Весельського, В.К. Гавло, В.І. Галагана, Н.І. Клименко, В.О. Коновалової, В.В. Назарова,

¹ Статистична інформація 2013-2016 рр. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт (Генеральна прокуратура України). – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

В.Т. Нора, Л.В. Омельчук, М.В. Салтевського, М.Я. Сегая, В.В. Топчія, П.В. Цимбала, Ю.М. Черноус та інших.

Проблемам, пов'язаним із окремими аспектами розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, присвячені праці ряду науковців, а саме: Ю.П. Аленіна, В.П. Бахіна, М.Ю. Бузинарського, Т.В. Варфоломєєвої, О.М. Васильєва, І.Ф. Герасимова, В.А. Журавля, С.І. Зернова, Ю.В. Іванова, А.В. Іщенко, О.Я. Качанова, Г.М. Козакова, І.І. Котюка, В.К. Лисиченка, В.Г. Лукашевича, Є.Д. Лук'янчикова, А.В. Мішина, В.Г. Палоха, І.Ф. Пантелєєва, І.О. Попова, І.І. Старокожева, Л.А. Ушакова, А.І. Федотова, В.Ф. Ханіна, В.Ю. Шепітька та інших.

Серед українських науковців дисертаційні дослідження, пов'язані з різними аспектами розслідування умисного знищення або пошкодження майна, здійснювали В.В. Колесніков («Розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами». – Харків, 2004), А.М. Степанова («Особливості предмету доказування у справах про підпали з метою приховування злочинів». – Київ, 2004), М.Ю. Бузинарський («Методика розслідування умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу». – Київ, 2011), Ю.Я. Олійник («Розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства». – Київ, 2014).

Значна кількість наукових досліджень присвячувалась розслідуванню умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчинених шляхом підпалу, в той час як питання розслідування кримінальних правопорушень даної категорії, вчинених іншими способами, недосліджені повною мірою. Праці перерахованих вчених становлять велику теоретичну цінність і практичну значущість, але тим не менше, не охоплюють повного комплексу питань, спеціально присвячених проблемам методики розслідування злочинів, передбачених ст. 194 КК України.

Актуальність вищезазначених питань обумовлюється набранням чинності у листопаді 2012 року Кримінальним процесуальним кодексом України, оновлені положення якого зумовили виникнення нових підходів загалом до процесу розслідування і криміналістичної теорії та, зокрема, до методики розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, що потребують наукового розроблення та обґрунтування. Необхідність дисертаційного дослідження викликана також наявністю зростаючого розриву між об'єктивними потребами слідчої практики і фактичним рівнем теоретичного, правового та ресурсного забезпечення даного напрямку діяльності.

Зазначене зумовлює актуальність обрання теми дисертаційного дослідження, його наукове та практичне значення, за результатами якого викладені теоретичні положення, висновки та рекомендації, спрямовані на удосконалення методики розслідування умисного знищення чи пошкодження чужого майна.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалось відповідно до Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи, затвердженого Указом Президента України від 12 січня 2011 року № 24/2011; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених постановою загальних зборів НАПрН України 24 вересня 2010 року

№ 14-10 (зі змінами, внесеними постановою загальних зборів від 05 березня 2012 року № 4-12); відповідає Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1000/2011; ґрунтується на положеннях Концепції реалізації державної політики профілактики правопорушень на період до 2015 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1209-р.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки 4 листопада 2014 року, протокол № 4.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення на основі теоретичного аналізу та з урахуванням правозастосовчої практики особливостей розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна та розробка науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення та досудового розслідування даного виду кримінальних правопорушень.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних задач:

- визначити стан наукового дослідження проблеми розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна;
- висвітлити етапи формування інституту притягнення до кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження чужого майна;
- охарактеризувати елементи криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження чужого майна;
- визначити зміст обставин, які підлягають встановленню при вирішенні питання про внесення відомостей про умисне знищення або пошкодження майна до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- встановити типові слідчі ситуації, що виникають під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним знищенням або пошкодженням чужого майна;
- охарактеризувати слідчі версії початкового етапу досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 194 КК України, визначити програму дій щодо їх перевірки;
- окреслити тактичні та процесуальні особливості проведення огляду місця події у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії;
- сформулювати рекомендації щодо застосування тактичних прийомів проведення допитів підозрюваних, потерпілих та свідків під час розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна;
- обґрунтувати рекомендації щодо особливостей тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях вказаної категорії.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають при розслідуванні умисного знищення або пошкодження чужого майна.

Предметом дослідження є розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають сукупність загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що забезпечили

об'єктивний аналіз досліджуваного предмета. З урахуванням специфіки теми, мети та задач дослідження використовувалися такі методи: *діалектичний метод* (дозволив розглянути питання теми в їх динаміці, виявити їх взаємозв'язок, сприяв розумінню об'єкта дослідження з точки зору поєднання потреб наукового пошуку та практики діяльності органів досудового розслідування – розділи 1–3); *історичний метод* (надав можливість дослідити генезу інституту притягнення до кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження чужого майна, розвиток наукового вчення щодо методики розслідування досліджуваних злочинів – підрозділи 1.1, 1.2); *догматичний метод* (використовувався при тлумаченні юридичних категорій, поглибленні та уточненні понятійно-категоріального апарату – підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *системний метод* (надав можливість розкрити зміст елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень даної категорії, визначити типові слідчі ситуації та слідчі версії початкового етапу їх досудового розслідування – підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3); *порівняльно-правовий метод* (використано при аналізі системи окремих слідчих (розшукових) дій при досудовому розслідуванні умисного знищення або пошкодження чужого майна – підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *статистичні методи* (використовувалися для підтвердження одержаних теоретичних висновків даними аналізу державної статистики які характеризують динаміку досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 194 КК України – підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *соціологічні методи* (використовувалися під час анкетування слідчих органів внутрішніх справ, узагальнення результатів вивчення матеріалів кримінальних проваджень (справ), пов'язаних із умисних знищенням або пошкодженням чужого майна – підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3).

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені дані анкетування 219 слідчих ОВС в таких регіонах України як Житомирська, Вінницька, Київська, Кіровоградська, Черкаська, Чернігівська області та міста Києва за 2014–2015 роки; результати аналізу 148 кримінальних проваджень (справ) про умисне знищення або пошкодження чужого майна за 2012–2015 роки; аналітичні матеріали МВС України, офіційні дані Державної служби статистики України, Генеральної прокуратури України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає як в самій постановці проблеми, так і у способі її вирішення. За характером та змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших в Україні комплексним монографічним науковим дослідженням методики розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна. В дисертації обґрунтовується низка нових теоретичних положень, висновків та рекомендацій, що розширюють уявлення та визначають перспективи наукового забезпечення розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна. Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його наукову новизну та визначають внесок автора у розроблення зазначеної проблематики, є такі положення і висновки:

вперше:

– комплексно розкрито історію становлення та розвитку інституту притягнення до кримінальної відповідальності за умисне знищення та пошкодження чужого майна, у зв'язку із чим наведено авторську періодизацію його формування;

– виділено наступні обставини, які підлягають встановленню на початковому етапі досудового розслідування, для вирішенні питання про внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР за ч. 1 або 2 ст. 194 КК України: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб тощо); мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; обставини, що вказують на вид та розмір завданої шкоди та виявляють закономірності причинно-наслідкових зв'язків;

удосконалено:

– зміст та класифікацію типових слідчих ситуацій початкового етапу досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 194 КК України та програми дій щодо їх вирішення;

– типові версії початкового етапу досудового розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, виходячи із обсягу, характеру та змісту інформації про кримінальне правопорушення та даних про особу злочинця;

– рекомендації щодо тактики проведення обшуку та особистого обшуку, освідування, слідчого експерименту при розслідуванні злочинів, пов'язаних з умисним знищенням або пошкодженням чужого майна.

дістало подальшого розвитку:

– елементи криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження чужого майна, що відображають механізм злочинної діяльності, у зв'язку із чим окрема увага приділена таким малодослідженим загальнонебезпечним способам його вчинення як затоплення; виведення з ладу об'єктів життєзабезпечення, порушення технологічних або виробничих процесів тощо;

– рекомендації щодо тактики проведення огляду місця події в частині забезпечення належної взаємодії слідчого із співробітниками ДСНС України, інших аварійних служб та використання можливостей останніх для дослідження обстановки та механізму вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна;

– організаційні і тактичні особливості проведення допиту підозрюваного, потерпілого, свідків залежно від слідчої ситуації, що складається на відповідному етапі провадження;

– положення, що визначають особливості використання спеціальних знань під час досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 194 КК України, зокрема, проведення окремих видів експертиз (автотоварознавчої, будівельно-технічної, оціночно-будівельної) в ході досудового розслідування з умисного знищення або пошкодження чужого майна.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані результати дисертаційного дослідження можуть бути використані та впроваджені у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки та вирішення проблем методики розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2015 року)

– *законотворчій діяльності* – при внесенні змін та доповнень до кримінального процесуального законодавства України;

– *у навчальному процесі* – при підготовці навчальних посібників, розробці

курсів лекцій, навчально-методичних матеріалів та проведенні занять за відповідними темами з навчальної дисципліни «Криміналістика» (акт впровадження в навчальний процес Національного університету державної податкової служби України від 27 жовтня 2015 року);

– *практичній діяльності* – як рекомендації щодо удосконалення криміналістичного забезпечення розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна (акт впровадження Головного слідчого управління МВС України від 25 грудня 2015 року).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданні кафедри кримінального права та криміналістики Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Результати дослідження були оприлюднені та доповідалися на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права» (Київ, 2015 р.), «Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України» (Київ, 2015 р.), «Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (Львів, 2015 р.), «Проблеми забезпечення прав і свобод людини, їх захисту в країнах Європи» (Луцьк, 2015 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації відображено в 11 наукових працях, серед яких 7 наукових статей, опублікованих в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом МОН України, 1 з яких – в іноземному фаховому виданні, та 4 тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації визначається її метою, задачами та предметом дослідження, відповідає логіці наукового пошуку та вимогам МОН України і композиційно складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 238 сторінок, з яких основний текст дисертації – 186 сторінок, 6 додатків на 24 сторінках та список використаних джерел – 28 сторінок (266 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено ступінь її наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами, визначаються мета, задачі, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів, її наукове та практичне значення, наведено дані про їх апробацію, впровадження та публікації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «*Стан наукової розробленості проблем розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна*» на підставі аналізу праць вітчизняних учених з відповідної тематики здійснено загальний огляд проблем розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним знищенням або пошкодженням чужого майна, та обґрунтована доцільність здійснення комплексного наукового дослідження методики розслідування умисного знищення

або пошкодження чужого майна.

Систематизовані здобутки науковців дали можливість з'ясувати, що більшість дисертацій спрямовані на розроблення методики розслідування окремих корисливих злочинів проти власності, злочинів, учинених шляхом підпалу, або ж кримінальних вибухів. Що стосується доробку вітчизняних науковців саме з проблем розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, то, по-перше, наявні дослідження здійснювалися за якісно інших умов у соціально-економічній та правовій сферах, по-друге, він незначний та присвячений переважно особливостям розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним знищенням або пошкодженням чужого майна, вчинених шляхом підпалу, що є лише одним із можливих способів вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 194 КК України.

У підрозділі 1.2 Генеза інституту притягнення до кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження чужого майна досліджено історію становлення і розвитку системи правових приписів щодо застосування відповідальності за знищення та пошкодження чужого майна, починаючи з епохи давньоруської державності до наших часів.

Визначено, що притягнення до кримінальної відповідальності в тій чи іншій формі відоме з давніх часів, оскільки вже Руська Права, редакції якої були основною підставою для реалізації правосуддя, передбачала відповідальність за посягання на власність, в тому числі шляхом знищення чи пошкодження відповідних предметів. Встановлено, що Руська Права та Литовські Статути передбачали відповідальність за знищення чи пошкодження майна залежно від встановлених ознак предмета посягання. Відповідно до Артикулів Воїнських 1715 року для диференціації відповідальності при розслідуванні слід було встановити ознаки місця вчинення діяння, предмета посягання та форму вини. Згідно «Прав, за якими судиться малоросійський народ» 1743 року під час розслідування слід було встановити конкретний спосіб знищення чи пошкодження майна, оскільки він зазначався у кожній статті стосовно певного предмету посягання. Визначено, що Звід законів Російської імперії 1832 року та Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 року містили занадто подрібнені певні злочинні діяння, пов'язані із умисним знищенням або пошкодженням чужого майна, що було виправлено у Кримінальному уложенні 1903 року. Для радянського періоду розвитку кримінального права (кримінальні кодекси УРСР 1922, 1927 та 1960 рр.) характерним було відведення особливої ролі охороні державної та комунальної форм власності, чим зумовлена тенденція більш суворої кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження даних видів майна.

Звернено увагу, що в порівнянні із КПК України 1960 року діючим КПК України не було змінено підслідність досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, досудове розслідування яких здійснюють слідчі поліції. Акцентовано, що недосконалість діючого кримінального законодавства України щодо знищення та пошкодження чужого майна негативно позначається на кримінальній процесуальній діяльності. Зокрема, складним для органів досудового розслідування залишається питання відмежування кримінально і адміністративно каранних видів знищення і пошкодження чужого майна під час здійснення

досудового розслідування, про що висловилися 83 % опитаних респондентів.

У підрозділі 1.3 «Криміналістична характеристика умисного знищення або пошкодження чужого майна» на основі комплексного опрацювання наукових джерел, законодавства та практики досудового розслідування сформульовано криміналістичну характеристику досліджуваної категорії злочинних діянь.

Встановлено, що, окрім підпалу та вибуху як найпоширеніших способів вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна, до типових слід віднести: затоплення; виведення з ладу об'єктів життєзабезпечення; порушення технологічних або виробничих процесів; блокування транспортних комунікацій, створення аварій та катастроф на транспорті; псування сигнальних споруд або засобів зв'язку на залізничному, річковому або повітряному транспорті; організація масових отруєнь домашніх тварин.

Обґрунтовано, що в кожному із зазначених способів вчинення можна виділити відповідні складові елементи: спосіб приготування до злочину, спосіб його безпосереднього вчинення і спосіб приховування. На основі результатів анкетування слідчих поліції (ОВС), визначено, що найбільш типовими прийомами приховування умисного знищення або пошкодження чужого майна є: прийняття винним заходів до незалишення слідів на місці злочину (47 % респондентів); знищення і приховування слідів злочину, а також використаних злочинцем засобів і знарядь (25 % респондентів); неявка підозрюваного за викликом до органів досудового розслідування (16 % респондентів); дача неправдивих показань підозрюваними або зміна їх змісту (15 % респондентів); висунення підозрюваним помилкового алібі (12 % респондентів); маскування/фальсифікація обставин злочину (10 % респондентів); приховування особами, які є учасниками злочинної події, відомостей про носії криміналістично значимої інформації, сам злочин або його учасників; зміна місця проживання підозрюваним (9 % респондентів); інсценування некримінального знищення (7,5 % респондентів); створення умов для повного знищення предмету посягання (6 % респондентів).

Встановлено, що типовими слідами умисного знищення або пошкодження чужого майна є: 1) сліди людини, зокрема: ідеальні сліди; матеріальні сліди: сліди-відображення; сліди-речовини; сліди-виділення; 2) сліди знарядь учинення злочину: спеціально виготовлені та пристосовані; випадкові предмети. Зазначено, що обстановка вчинення злочинів, передбачених ст. 194 КК України, у більшості випадків обумовлюються ознаками предмета злочинного посягання, та як збірне поняття, включає: час вчинення злочину; місце вчинення злочину; місце приховання слідів злочинної діяльності.

Вказано, що аналіз досліджуваних матеріалів кримінальних проваджень (справ) дозволив виявити певний взаємозв'язок між особою злочинця і предметом знищення (пошкодження).

Обґрунтовано, що використання даних про особу потерпілого дозволяє слідчому, в умовах відсутності інформації про підозрюваного, висунути з урахуванням даних про особливості обстановки і способу знищення чи пошкодження чужого майна версії про його особу, мотиви вчинення та дозволяє точніше визначити можливе коло підозрюваних осіб. Зазначено, що потерпілим від злочину крім фізичної, може виступати й юридична особа, майно якої було знищено

або пошкоджено (6 % вивчених матеріалів кримінальних проваджень).

Розділ 2 «Організаційні засади початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Обставини, які підлягають встановленню при вирішенні питання щодо внесення відомостей про умисне знищення або пошкодження чужого майна до Єдиного реєстру досудових розслідувань» на підставі емпіричних даних встановлено, що типовими приводами для початку кримінального провадження про кримінальні правопорушення вказаної категорії є: самостійне виявлення обставин правоохоронними органами, на що вказало 64,5 % опитаних слідчих, заяви громадян, які випадково стали очевидцями та виявили кримінальне правопорушення (18 % опитаних), повідомлення службових осіб установ, підприємств, організацій (13 % опитаних), повідомлення, оприлюднені у засобах масової інформації тощо (4,5 % опитаних).

Звернено увагу, що на етапі вирішенні питання про внесення до ЄРДР відомостей про умисне знищення або пошкодження чужого майна важливо організувати якісно взаємодію зі співробітниками відповідних служби, які залучаються до діяльності з ліквідації наслідків досліджуваних кримінальних правопорушень та фіксації слідової картини обстановки місця події. Особливого значення має організація спільної діяльності із: 1) співробітниками оперативних підрозділів Національної поліції в частині постановки слідчим відповідних оперативних завдань, а також ознайомлення із результатами їх оперативно-розшукової діяльності; 2) співробітниками Державної служби України із надзвичайних ситуацій в частині залучення їх до проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, ознайомлення із технічною документацією, спільного обговорення відповідних матеріалів при вирішенні питання про їх достатність для початку досудового розслідування.

Вказано, що підставами відмежування умисного знищення або пошкодження майна від суміжних складів кримінальних правопорушень при внесенні відповідних відомостей до ЄРДР є, передусім, предмет та спосіб вчинення кримінального правопорушення. У багатьох випадках умисне знищення чи пошкодження майна є способом вчинення інших злочинів, що мають різні об'єкти посягання та містяться в різних розділах КК України. Для встановлення ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 194 КК України, проведений аналіз кримінальних проваджень щодо умисного знищення або пошкодження чужого майна дозволив виділити серед обставин, передбачених ч. 1 ст. 91 КПК України, ті, що підлягають встановленню, при вирішенні питання про внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

У підрозділі 2.2 «Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна» наведено класифікацію типових слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування залежно від обсягу, характеру, ступеня визначеності вихідної інформації, факту наявності інформації про підозрюваного на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 194 КК України, а також визначено рекомендовану сукупність слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій за умови їх виникнення.

На основі аналізу емпіричної бази дисертаційного дослідження та наукової літератури узагальнено наступні види типових слідчих ситуацій початкового етапу досудового розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна: 1) залежно від характеру відомостей про кримінальне правопорушення (така, що характеризується дефіцитом інформації як про навмисні дії зі знищення (пошкодження) чужого майна, так і про особу злочинця (53,5 % проваджень); така, при якій встановлені обставини, що свідчать про навмисні дії зі знищення або пошкодження чужого майна, однак відсутні відомості про особу, що його вчинила (32,5 % проваджень); така, при якій є дані про вчинення злочину та особу злочинця, який переховується від слідства (9 % проваджень); така, при якій є дані про вчинення злочину, передбаченого ст. 194 КК України, особу злочинця встановлено та затримано (5 % проваджень)); 2) залежно від характеру збереження початкової обстановки місця події (обстановка місця події частково або повністю збереглася; обстановка місця події не збереглася внаслідок повного руйнування об'єкта посягання); 3) залежно від наявності інформації про підозрюваного та можливості його затримання (підозрюваного не затримано, однак слідчий володіє інформацією, яка дозволяє організувати його пошук; підозрюваного не затримано, відомостей про її особу у розпорядженні правоохоронних органів немає або майже немає; підозрюваний загинув, його особа відома; підозрюваний загинув, його особа невідома; підозрюваного затримано на місці подій або відразу після вчинення кримінального правопорушення).

Вказано, що залежно від періоду часу, що пройшов з моменту вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна до надходження інформації про нього до правоохоронних органів, виділено наступні типові слідчі ситуації: 1) кримінальне провадження розпочато за фактом умисного знищення або пошкодження майна на основі даних огляду місця події по «гарячих слідах» (66 % проваджень); 2) кримінальне провадження розпочато за матеріалами, що вказують на ознаки умисного знищення або пошкодження майна, проте з певних причин матеріали надійшли до слідчого через певний час після вчинення кримінального правопорушення (34 % проваджень).

У підрозділі 2.3 «Побудова слідчих версій на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтею 194 КК України» зазначено, що в складних типових слідчих ситуаціях можуть бути висунуті типові загальні версії щодо події кримінального правопорушення залежно від об'єкта посягання. На основі аналізу слідчо-оперативної практики обґрунтовано, що у складній слідчій ситуації, коли обстановка місця події не збереглася, виходячи з наслідків та характеру руйнувань об'єкта, найдоцільніше висувати окремі типові версії щодо способів підготовки та вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна, характеристик предметів, що використовувались як знаряддя кримінального правопорушення, та особи підозрюваного, спрямованості його мети та мотиву.

Підсумовано, що залежно від способу вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна, окремими типовими слідчими версіями є версії щодо способу його вчинення: підпал; вибух; затоплення; виведення з ладу об'єктів життєзабезпечення; порушення технологічних або виробничих процесів; блокування транспортних комунікацій, створення аварій та катастроф на транспорті; обвалу;

радіоактивне, хімічне, бактеріологічне чи інше зараження місцевості, земель, вод або запасів продовольства; псування сигнальних споруд або засобів зв'язку на залізничному, річковому або повітряному транспорті; організації масових отруєнь домашніх тварин тощо. Якщо підозрюваний невідомий або його місцезнаходження не встановлено, можуть бути висунуті типові слідчі версії щодо окремих характеристик його особи (засудження у минулому за вчинення аналогічних кримінальних правопорушень, проти громадської безпеки тощо; знаходження на оперативних обліках поліції тощо.). Типовими версіями про мотив вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна є імовірнісні судження про те, що його вчинено: 1) з мотивів національної, релігійної ненависті чи ворожнечі; 2) корисливого мотиву; 3) з мотиву помсти; 4) зі страху за життя родини та помсти боку родинного клану, члени якого входять до терористичної групи.

На прикладі вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень шляхом підпалу або вибуху, залежно від місця події, визначено можливі окремі слідчі версії, які слід перевірити: 1) вчинено умисне знищення або пошкодження чужого майна; 2) подія відбулася в результаті неправильної поведінки з небезпечним предметом; 3) подія відбулася з технічних причин; 4) здійснено інсценування знищення (пошкодження) з метою приховання іншого кримінального правопорушення; 5) відбулася аварія, катастрофа в результаті порушення техніки безпеки; 6) вчинено інше кримінальне правопорушення.

Розділ 3 «Організація і тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій на початковому етапі умисного знищення або пошкодження чужого майна» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Огляд місця події при розслідуванні умисного знищення або пошкодження майна» акцентовано увагу на тому, що найбільш результативним засобом збирання доказів на початковому етапі досудового розслідування є огляд місця події як невідкладна слідча (розшукова) дія, за умови її проведення в максимально короткі строки після отримання інформації про знищення або пошкодження чужого майна, що пов'язано із високою ймовірністю змін в обстановці місця події через об'єктивні фактори або протидію зацікавлених осіб.

Зазначено, що загальним завданням огляду місця події є виявлення і процесуальне закріплення криміналістично значимої інформації про обставини події, об'єкти і осіб, які мають до неї відношення, їх зв'язки і взаємодію. Для ефективного вирішення цього завдання метою слідчого є: а) з'ясування та фіксація матеріальної обстановки; б) виявлення та вилучення матеріальних слідів злочину; в) з'ясування зв'язку слідів та інших об'єктів з особою, яка можливо вчинила кримінальне правопорушення, потерпілим та іншими особами і об'єктами; г) отримання вихідних відомостей для розшуку винного, організації та проведення оперативно-розшукових заходів і подальших слідчих (розшукових) дій. На прикладі вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень шляхом вибухів, підпалів виокремлено орієнтовну сукупність матеріальних слідів: ті, що вказують на місце вибуху, розташування осередку горіння як руйнівних факторів; ті, що вказують на тривалість і напрямок поширення вогню; ті, що вказують на можливу причину вибуху, пожежі; ті, що вказують на умови, що сприяють виникненню, розвитку та поширенню вогню.

Звернено увагу на безумовну необхідність залучення до проведення цієї слідчої дії експерта-криміналіста, судово-медичного експерта (при наявності жертв) та спеціаліста із числа представників ДСНС України або інших аварійних служб, залежно від способу умисного знищення або пошкодження чужого майна.

Зроблено висновок, що на результативність огляду місця події у даній категорії кримінальних проваджень впливає відсутність належної криміналістичної підготовки співробітників відповідних підрозділів ДСНС України, інших аварійних служб, в результаті чого значна кількість речових доказів на місця події може бути безповоротно втрачена до приїзду слідчої групи. Висловлено переконання в доцільності детальної регламентації їх участі у діяльності зі збирання доказів на місці події; розробки методики обов'язкового навчання рятувальників основним прийомом фіксації деталей матеріальної обстановки, безпосереднього збору деяких видів речових доказів; оснащення вказаних служб необхідними технічними засобами, що включає розробку нових техніко-криміналістичних засобів, а так само методики їх використання паралельно з проведенням пошуково-рятувальних та інших аварійних робіт на місці події. Встановлено, що до основних причин недостатнього незалучення відповідних спеціалістів до проведення огляду місця події 90 % опитаних слідчих віднесли неналежний рівень їх знань і практичних навичок, 47,5 % опитаних – їх слабку криміналістичну підготовку.

У підрозділі 3.2 *«Тактичні особливості проведення допиту при розслідуванні умисного знищення або пошкодження чужого майна»* на підставі аналізу кримінальних проваджень досліджуваної категорії встановлено найбільш типові помилки при допитах підозрюваних, свідків і потерпілих, серед яких: недостатня деталізація показань допитуваного; допит фактично підозрюваного як свідка; завчасне пред'явлення наявних доказів тощо.

Зазначено, що вибір тактики допиту повинен визначатися в кожному конкретному випадку слідчим залежно від об'єму зібраних доказів, процесуального статусу допитуваного та характеру ситуації допиту. Визначено перелік типових питань, пов'язаних із подією умисного знищення або пошкодження чужого майна, які повинні бути з'ясовані при допиті підозрюваного, потерпілого, застосовуючи певні тактичні прийоми. Зокрема, наведено приблизний перелік питань, які слід з'ясувати у підозрюваного: 1) чи визнає він вчинення відповідного кримінального правопорушення, якщо так, то слід детально з'ясувати всі обставини його підготовки, вчинення та приховування із зазначенням точного часу і місця кожної дії; 2) яку шкоду він завдав своїми діями і кому; 3) яким чином виник умисел на вчинення кримінального правопорушення та яким був його зміст, чи знав він, якому власнику завдає шкоди; 4) яка мета вчинення; 5) чи були співники у підозрюваного, якщо так, то хто це та що охоплювалось умислом, які мотиви і цілі були у кожного з них; 6) хто знав про підготовлене або вчинене кримінальне правопорушення; 7) встановити детермінанти вчинення умисного знищення або пошкодження майна.

Підкреслено, що при розслідуванні знищення або пошкодження чужого майна до нагальних слідчих (розшукових) дій відноситься допит потерпілого, проте при оцінці отриманих показань слід враховувати, що даючи загалом правдиву інформацію щодо детермінант та обставин умисного знищення або пошкодження,

відповідна особа може надавати неправдиві відомості стосовно розміру завданої майнової шкоди, бажаючи отримати більше відшкодування.

Звернено увагу на особливу криміналістичну значимість, в порівнянні із іншими, показань співробітників підрозділів ДСНС України, аварійних служб, якщо вони брали участь у припиненні руйнування, які у зв'язку із наявністю спеціальних знань можуть надати більш об'єктивні та професійні відомості. Вказано на доцільність залучення, не залежно від особи допитуваного, при підготовці та проведенні допиту відповідного спеціаліста залежно від способу вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 194 КК України

У підрозділі 3.3 «Тактика проведення інших слідчих (розшукових) дій при розслідуванні умисного знищення або пошкодження чужого майна» досліджено організаційно-тактичні особливості проведення найбільш типових слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, передбачених ст. 194 КК України, а саме: обшук за місцем проживання і роботи підозрюваного; пред'явлення для впізнання; слідчий експеримент; призначення судових експертиз.

Зроблено висновок, що у досліджуваній категорії кримінальних проваджень об'єктами пошуку при обшуку житла, іншого володіння чи місця роботи підозрюваного, насамперед, є: одяг і взуття зі слідами вчинення кримінального правопорушення; схеми, креслення об'єкта знищення або пошкодження, а також знарядь їх вчинення; документи, що містять відомості про підозрюваного, його співучасників, факт і мотиви вчинення кримінального правопорушення або можуть вказувати на них; предмети чи їх фрагменти, схожі із вилученими під час огляду місця події. Узагальнено, що за результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень (справ), лише у 7,5 % до участі в обшуку залучалися відповідні спеціалісти, а технічні засоби використовувалися тільки у 32,5 % проваджень.

Акцентовано увагу на доцільності ширшого використання можливостей таких слідчих (розшукових) дій, як слідчі експерименти (6,5% вивчених кримінальних проваджень), та освідування (8% вивчених кримінальних проваджень). Визначено особливості призначення та проведення окремих видів «стандартних» судових експертиз (пожежно-технічної, вибухо-технічної, товарознавчої) та інших судових експертиз (нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів, автоварознавчої, комп'ютерно-технічної, трасологічної, дактилоскопічної, хімічної, електротехнічної, фізико-технічної, судово-медичної, металознавчої, будівельно-технічної, оціночно-будівельної, експертизи матеріалів, речовин і виробів тощо).

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано та висвітлено такі основні положення, висновки та рекомендації, що в сукупності спрямовані на вдосконалення методики розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна:

1. Встановлено, що комплексно питання особливостей розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна недостатньо досліджено науковою спільнотою. Загальний огляд сучасного стану наукової розробленості

методики розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна вказує на те, що означене питання висвітлювалось переважно у контексті дослідження підпалів та вибухів як найбільш розповсюджених способів його вчинення. Натомість, особливостям розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчинених іншими способами, передбаченими ст. 194 КК України, приділялась недостатня увага.

2. На основі вивчення наукових та нормативно-правових джерел автором запропоновано наступну періодизацію становлення та розвитку інституту відповідальності за знищення або пошкодження чужого майна на території сучасної України: 1) IX-XVII століття; 2) період Петра I (1696–1725 рр.); 3) період розквіту Російської імперії (сер. XVIII – поч. XX століття); 4) радянський період та період становлення незалежності України (1917–2001 рр.); 5) сучасний період (2001 рік – по теперішній час).

3. Обґрунтовано, що криміналістичну характеристику умисного знищення чи пошкодження чужого майна можна визначити як систему узагальнених фактичних даних і заснованих на них наукових висновків та рекомендацій про найбільш типові криміналістично значущі ознаки кримінальних протиправних діянь, знання яких необхідне для організації та здійснення найбільш успішного виявлення, розслідування і попередження таких кримінальних правопорушень. Визначено, що до типових елементів криміналістичної характеристики, що дозволяють забезпечити потреби слідчої практики та формують повну типову інформаційну модель умисного знищення або пошкодження чужого майна, належать: предмет посягання; способи підготовки, вчинення та приховування злочину; слідова картина злочину; обстановка вчинення злочину; особа злочинця; особа потерпілого; мотив і мета вчинення злочину; характер матеріальної шкоди. Звернено увагу на потребу встановлення їх взаємозв'язків, що дозволить сформувати динамічну модель механізму вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна.

4. Встановлено, що важливими завданнями етапу прийняття та перевірки заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, передбачене ст. 194 КК України, є: встановлення факту навмисних дій зі знищення або пошкодження майна; визначення виду чужого майна; встановлення факту заподіяння шкоди у великому розмірі; відмежування від інших суміжних злочинів та адміністративних правопорушень; необхідність залучення відповідних спеціалістів у галузі пожежної справи, вибухотехніки, будівництва, проектування тощо.

5. Обґрунтовано, що незалежно від обсягу, характеру та ступеню визначеності вихідної інформації на початковому етапі розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, усі типові слідчі ситуації можна умовно поділити на два види: прості (сприятливі для розслідування) і складні (такі, що носять проблемний характер, несприятливі для розслідування). Перші характеризуються тим, що у слідчого в розпорядженні є інформація про кримінальне правопорушення і про особу злочинця, який його вчинив, обстановка місця події частково або повністю збереглася. Складні характеризуються наявністю у слідчого інформації про кримінальне правопорушення, але відсутністю відомостей про особу злочинця, або ж особа встановлена, але її місцезнаходження невідоме, обстановка місця події не збереглася. Залежно від виду типової слідчої ситуації, запропоновано

рекомендовану сукупність слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій слідчого за умови їх виникнення та зроблено висновок про доцільність їх систематизації у відповідних методичних рекомендаціях.

6. Встановлено, що у випадку затримання підозрюваної особи напрямок розслідування визначається висуненням та перевіркою наступних типових версій: кримінальне правопорушення мало місце при обставинах, що вказуються потерпілим, свідками або самим підозрюваним; кримінальне правопорушення вчинене за інших обставин (у тому числі можлива обмова завідомо невинної особи або самообмова). Для перевірки першої із версій рекомендовано проведення комплексу наступних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій: огляд місця події, допит потерпілого, затримання підозрюваного, його особистий огляд, обшук та допит, допит свідків, обшук у помешканні або за місцем роботи підозрюваного, за наявності приводить призначення судово-психіатричної експертизи, вжиття заходів для накласти на нього арешт. З метою перевірки другої версії слідчому слід також провести одночасний допит між підозрюваним і особою, яка його обмовила, пред'явлення для впізнання підозрюваного, призначити пожежно-технічну експертизу. При перевірці слідчої версії про можливу самообмову підозрюваним доцільно провести слідчий експеримент з його участю, шляхом допиту потерпілого і свідків встановити мотиви і мету самообмови, а також призначити судово-психіатричну експертизу.

7. На підставі узагальнення емпіричних даних та наукових праць визначено, що при здійсненні огляду місця події із урахування способу вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 194 КК України, слід дотримуватися наступних тактичних рекомендацій: а) проведення огляду якомога швидше після отримання відповідного повідомлення; б) вжиття заходів до збереження слідів та інших речових доказів, протоколювання зміни і пошкодження при вилученні і дослідженні об'єктів; в) забезпечення безпеки учасників слідчого огляду від ушкодження джерелами підвищеної небезпеки; г) оснащення учасників огляду комплектом інструментів, спорядження та обладнання для проведення пошукових робіт, вимірювання при фіксації обстановки, виявлення та вилучення речових доказів, відбору та упаковки проб та зразків для порівняльних досліджень; д) розпочинати огляд із візуального обстеження об'єкта знищення чи пошкодження із урахуванням принципу доцільності; е) спрямованість огляду місця події на перевірку версій про причини та інші обставин руйнування, заснованих на вихідній інформації про об'єкт; ж) з'ясування факту належності до події для всіх слідів і предметів, що є можливими носіями криміналістично значимої інформації; з) проведення експрес-досліджень безпосередньо на місці події, за умови забезпечення збереження зразків та об'єктів для судових експертиз, з метою отримання розшуково-орієнтуючої інформації про обставини, що підтверджують або спростовують версію про вчинення досліджуваного кримінального правопорушення.

8. Встановлено, що тактичні прийоми допиту підозрюваного можна систематизувати залежно від двох слідчих ситуацій, що складаються із урахуванням даних, отриманих внаслідок проведення попередніх слідчих (розшукових) дій, та обставин, пов'язаних із затриманням підозрюваного: 1) підозрюваний допитується

після затримання безпосередньо на місці події або відразу після вчинення злочину із сукупністю ознак на тілі, одязі, місці події, що вказують на його причетність до вчиненого. При цьому слідчий має використати фактор раптовості та особливий психологічний стан, в якому зазвичай перебуває злочинець після вчинення досліджуваних злочинів, що зменшує його здатність до протидії слідству; 2) підозрюваний допитується через певний час після події злочину. При цьому слідчий отримує можливість використовувати виявлені на місці докази, висновки судових експертиз тощо, проте збільшується ймовірність протидії зі сторони допитуваного.

9. Визначено, що тактично доцільно проводити освідування під час кримінального провадження щодо умисного знищення або пошкодження чужого майна з метою встановлення, залежно від способу його вчинення: ознак, що дозволяють ідентифікувати особу підозрюваного; слідів контакту із різними предметами, що можуть вказати місце перебування і пересування підозрюваного на місці події; слідів біологічного походження за наявності виявлених зразків; слідів-нашарувань речовин і матеріалів з місця події і слідів контактної взаємодії, за наявності виявлених зразків порівняння; інших предметів і речовин з місця події, що вказують на причетність до неї особи. Доведено, що один з важелів підвищення результативності кримінальних проваджень про злочини, пов'язані зі знищенням або пошкодженням чужого майна, є розширення практики проведення слідчих експериментів, за умови залучення відповідного спеціаліста та можливості забезпечення безпеки учасників даної слідчої (розшукової) дії, оскільки переважна більшість способів вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень є небезпечними для особи та навколишнього середовища.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Слободянюк Б.К. Тактика проведення допиту при розслідуванні умисного знищення або пошкодження чужого майна / Б.К. Слободянюк // KELM. – 2015. – № 4(12). – С. 217–224.

2. Слободянюк Б.К. Обстановка та слідова картина умисного знищення або пошкодження чужого майна як елементи криміналістичної характеристики / Б.К. Слободянюк // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 4. – С. 255–257.

3. Слободянюк Б.К. Залучення спеціаліста до участі у розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з умисним знищенням або пошкодженням чужого майна / Б.К. Слободянюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Випуск 3–2., том 2. – С. 231–235.

4. Слободянюк Б.К. Гносеологічні засади огляду місця події під час отримання інформації про умисне знищення або пошкодження майна / Б.К. Слободянюк // Філософські та методологічні проблеми права. – 2015. – № 1–2 (9–10). – С. 198–207.

5. Слободянюк Б.К. Виявлення ознак злочину при огляді місця пожежі / Б.К. Слободянюк // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2015. – № 1 (34). – С. 194–196.

6. Слободянюк Б.К. Використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях про умисне знищення або пошкодження чужого майна / Б.К.

Слободянюк // Історико-правовий часопис. – 2015. – № 2 (6). – С. 189–194.

7. Слободянюк Б.К. Історичний розвиток взаємодії слідчих та оперативних працівників / Б.К. Слободянюк // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2016. – № 1(3). – 121–127.

8. Слободянюк Б.К. Використання спеціальних знань при розслідуванні пожеж / Б.К. Слободянюк // Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 12–13 червня 2015 р.). – Київ.: Центр правових наукових досліджень, 2015. – С. 111–112.

9. Слободянюк Б.К. Особливості допиту потерпілого та свідків у провадженнях про умисне знищення або пошкодження чужого майна / Б.К. Слободянюк // Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 23–24 липня 2015 р.). – Київ., 2015. – С. 194–195.

10. Слободянюк Б.К. Типові сліди умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчиненого шляхом підпалу / Б.К. Слободянюк // Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20–21 листопада 2015 р.). – Львів, 2015. – С. 66–68.

11. Слободянюк Б.К. Особливості проведення обшуку при розслідуванні умисного знищення або пошкодження чужого майна / Б.К. Слободянюк // Проблеми забезпечення прав і свобод людини, їх захисту в країнах Європи : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 11 грудня 2015 р.). – Луцьк, 2015. – С. 174–175.

АНОТАЦІЯ

Слободянюк Б.К. Розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2016.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню методики розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна. Здійснено аналіз наукових досліджень з обраної тематики. Розкрито генезис та еволюцію інституту притягнення до кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження чужого майна. Охарактеризовано типові елементи криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень, встановлено типові сліди їх вчинення, розкрито характеристику особи злочинця та потерпілого, висвітлено типові способи та обстановку вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна. Визначено зміст обставин, які підлягають встановленню при вирішенні питання про внесення відомостей про умисне знищення або пошкодження чужого майна до

Єдиного реєстру досудових розслідувань. Виокремлено та класифіковано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна та визначено особливості формування слідчих версій на даному етапі. Систематизовано організаційні й тактичні особливості проведення огляду місця події, допиту, обшуку та інших слідчих (розшукових) дій під час кримінального провадження про умисне знищення або пошкодження чужого майна.

Ключові слова: знищення або пошкодження чужого майна, кримінальне провадження, досудове розслідування, початковий етап досудового розслідування, типові слідчі ситуації, слідчі версії, слідчі (розшукові) дії.

АННОТАЦІЯ

Слободянюк Б.К. Расследование умышленного уничтожения или повреждения чужого имущества. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Университет государственной фискальной службы Украины, Ирпень, 2016.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и методологических проблем, связанных с расследованием умышленного уничтожения или повреждения чужого имущества. Сформулированные положения и рекомендации направлены на решение важной научно-практической проблемы, заключающейся в формировании концептуальных основ методики расследования умышленного уничтожения или повреждения чужого имущества, а полученные выводы определяют перспективы научного обеспечения противодействия преступности и подготовки специалистов для правоохранительных органов. В диссертации на основе изучения научных трудов по криминалистике, уголовному процессуальному и других отраслей права, национального законодательства, обобщения практики его реализации, осуществлено комплексный анализ теоретических и практических основ расследования преступлений, предусмотренных ст. 194 УК Украины. В частности, дана историко-правовая характеристика института уголовной ответственности за умышленного уничтожения или повреждения чужого имущества. Сформулирована криминалистическая характеристика умышленного уничтожения или повреждения чужого имущества, как основным структурным элементом которой отнесено сведения о типичных: предмете посягательства; способах подготовки, совершения и сокрытия преступления; особенностях образования материальных и идеальных следов и мест их возможного нахождения; обстановке совершения преступления; особенностях личности преступника; сведениях о потерпевшем; мотивах и цели совершения преступления; материальном ущербе.

Раскрыты организационные основы первоначального этапа расследования умышленного уничтожения или повреждения чужого имущества. Выделены и охарактеризованные типичные следственные ситуации, которые складываются на первоначальном этапе расследования указанных преступлений. Получили дальнейшее развитие положения о типичных следственных версиях и основных

направлениях расследования умышленного уничтожения или повреждения чужого имущества. Определены особенности внесения сведений о данном уголовном правонарушении в Единый реестр досудебных расследований, выделены обстоятельства, що подлежат обязательному установлению при решении вопроса о внесении соответствующих сведений в ЕРДР.

Даны рекомендации по организации и проведению отдельных следственных (розыскных) действий в ходе расследования указанных преступлений. На основе анализа работ ученых-криминалистов, а также обобщения следственной практики исследованы организационные и тактические особенности проведения осмотра места происшествия, допроса, а также других наиболее распространенных следственных (розыскных) действий, проводимых в ходе расследования умышленного уничтожения или повреждения чужого имущества.

Ключевые слова: уничтожение или повреждение чужого имущества, уголовное судопроизводство, досудебное расследование, начальный этап досудебного расследования, типичные следственные ситуации, следственные версии, следственные (розыскные) действия.

SUMMARY

Slobodianiuk B.K. The investigation of intentional destruction or damage of another's property – Manuscript.

The dissertation for the competition of a scientific degree of Candidate of Science (Law) on a specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operative investigation activity. – University of state fiscal service of Ukraine, Irpin, 2016.

The dissertation is devoted to complex research of a technique of investigation of deliberate destruction or damage of another's property. The scientific research on the chosen topic is analysed. The genesis and evolution of the Institute of attracting criminal liability for intentional destruction or damage of property are opened. The typical elements of criminological characteristics of these criminal offenses are established the typical traces of their commission, disclosed characteristics of offender and victim, highlighted typical methods and setting an intentional destruction or damage of another's property. The content of the circumstances to be established in deciding whether to enter information about the deliberate destruction or damage of another's property in the Unified Register of pre-trial investigations. The typical investigative situations initial stage of investigation of deliberate destruction or damage of another's property are identified and classified, and features of formation of common investigative leads at this stage are determined. The organizational and tactical characteristics of the crime scene, questioning, searches and other investigative (search) action in criminal proceeding for intentional destruction or damage of another's property is systematized.

Key words: destruction or damage of property, criminal proceeding, pre-trial investigation, the initial stage of pre-trial investigation, the typical investigation of the situation, investigative leads, investigating (investigative) action.